

An Experimental Study of the Effects of Splitter Geometry on the Flow Discharges of Piano Key Weirs

Ali Ehsanifar¹, Masoud Ghodsian^{2*}, Chonoor Abdi Chooplou³

1. M.Sc. Graduate Student, Water and Hydraulic Structures Engineering, Faculty of Civil and Environmental Engineering, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

2. Prof., Faculty of Civil and Environmental Engineering. and Water Engineering Research Center, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

3. Ph.D. Candidate, Water and Hydraulic Structures Engineering, Faculty of Civil and Environmental Engineering, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

* ghods@modares.ac.ir

Abstract

Introduction: Piano Key Weir (PKW) is the newest type of nonlinear Labyrinth Weirs (LWs). An initial study on this weir has indicated that it can significantly increase the discharge besides having a simple and economical structure. During the past years, different researches have been done to check the factors effecting the flow discharge and optimization of this type of weir. However, there are limited references on the ventilation mechanism and aeration of this weir at the outlet. Only solution that has been presented for aeration at the outlet is aeration gallery at the downstream part. Another problem that has been discussed for PKWs and weir overflows is nappe oscillation after the flow crosses the weir crest. The past studies have considered the use of a splitter for reducing nappe oscillations in linear weirs. Bing inspired by this method, researchers have used three piers with different circular, square, and rectangular geometries in PKWs to reduce Nappe oscillation.

Methodology: All the experiments of this research were performed in a rectangular channel with a metal floor with a width of 75 cm and unbreakable glass walls with a height of 80 cm in the hydraulic laboratory of the Department of Water Engineering and Hydraulic Structures in Tarbiat Modares University, Tehran. The water flow from the underground tank entered the flow-calming tank by two pumps with a maximum discharge of 85 L/s, reached the weirs after passing through the calming plates, and fell into the underground tank after passing over the weirs at the end of the flume. This cycle continued during various tests under different hydraulic conditions. The discharge flow was measured with an ultrasonic flowmeter with an accuracy of 0.01 l/s after being pumped and before entering the calming tank. All the experiments were performed under the free flow conditions. The upstream flow depth was measured with a point gauge with an accuracy of ± 1 mm. This depth gauge was moved through the rails mounted on the walls of the channel so that the water depth could be measured at the desired points. 3 A-type PKWs with different rectangular, triangular, and trapezoidal designs were used in the plan. Three splitters with circular, square, and rectangular cross-section geometries were installed on the weir crowns and in the downstream corners of the weir keys.

Results and Discussion: The results showed that the splitters could reduce the nappe oscillation intensity of the flow passing through them in addition to separating the flow and

creating a space for the connection of the free surface air with the lower part of the outflow from the weirs. The use of the splitters did not have a negative effect on the flow discharge in the rectangular and trapezoidal PKWs; they only reduced the discharge flow by 10% in the triangular PKW.

The square and rectangular splitters showed similar performances on water discharge and separation. The flow separation in the rectangular splitter was evaluated to have a higher effect compared to that on a square base. Also, these two splitters displayed more suitable effects on the flow separation compared to the circular splitter.

The comparison of the discharge coefficients of the 3 mentioned types of weirs revealed that the discharge coefficients in the rectangular and trapezoidal PKWs had higher values than that of the triangular PKW at $\frac{H_t}{p} < 0.2$, which was due to more flow suctions in the heads of the two former weirs as vacuum was created below their inlet keys. By increasing $\frac{H_t}{p}$ up to 0.4, the difference between the discharge coefficient values of the rectangular and trapezoidal PKWs and that of the triangular PKW gradually decreased to the point that the discharge coefficient value of the triangular PKW had increased compared to those of the two former PKWs after $\frac{H_t}{p} > 0.4$, one of the main reasons of which could be the ventilation performance of the triangular type of PKW.

Conclusion: Regarding the increasing use of PKWs due to their advantages and the need for improving downstream performance via aeration, this study aimed to provide an economical solution by using a splitter instead of an aeration gallery, which could ameliorate the downstream ventilation of PKWs. To this goal, the effects of a splitter with different circular, square, and rectangular sections on the flow discharges of A-type PKWs with 3 rectangular, triangular, and trapezoidal designs in the plan were studied. The obtained results could be summarized as follows: With the total head of smaller than 0.08 m, the rectangular PKW had a smaller head of about 5 and 15% compared to those of the trapezoidal and triangular PKWs at a constant discharge, respectively. Nonetheless, with the total head of larger than 0.08 m, the trapezoidal PKW had a smaller head of averagely 5 and 8% in comparison with those of the rectangular and triangular PKWs at a constant discharge, respectively. The splitters showed the best performance in terms of flow separation in the case of $\frac{H_t}{P} < 0.6$. While this performance was affected by the high water flow in the case of $\frac{H_t}{R} > 0.6$ so that the connection of the bottom water flow with the open air was reduced by increasing the discharge. Thus, it was not possible to ensure the complete connection of the open air with the downstream parts and the outlets of the PKWs. Regarding the geometric shape of the splitter, the square and rectangular splitters depicted similar performances in flow discharge and separation. Yet, the rectangular splitter was evaluated to provide a better flow separation compared to the square splitter. Furthermore, the geometries of these two splitters were more suitable for flow separation in comparison with that of the circular splitter.

Keywords: discharge coefficient, Piano Key Weir (PKW), Nappe oscillation, splitter, free flow.

© D

© 2023 Iranian Hydraulic Association, Tehran, Iran.

This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

بررسی آزمایشگاهی اثر گذاریهای هندسه یایههای جداکننده جریان بر آبگذری سرریز کلیدییانویی

على احسانىفر'، مسعود قدسيان^{1*}، چنور عبدى چوپلو^{*}

مقاله پژوهشی

۱- دانش آموختهی کارشناسی ارشد مهندسی عمران آب و سازههای هیدرولیکی، دانشکده مهندسی عمران و محیط زیست، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. ۲- استاد هیدرولیک، دانشکده مهندسی عمران و محیط زیست و پژوهشکده مهندسی آب، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. ۳- دانشجوی دکتری مهندسی عمران آب و سازههای هیدرولیکی، دانشکده مهندسی عمران و محیط زیست، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

* ghods@modares.ac.ir

پان د شریه هیدرولیک: www.jhyd.iha.ir دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۲، پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۲۳

چکیده: از جمله مسئلههایی که در زمینه سرریز کلیدپیانویی مطرح شده است، نوسان تیغه آب عبوری از روی سرریز است. استفاده از پایههای جداکننده جریان یکی از راههای موثر بر کاهش نوسان تیغه آب است. در این تحقیق آزمایشگاهی اثرگذاریهای پایههای جداکننده جریان بر آبگذری سرریز کلیدپیانویی مستطیلی، مثلثی و ذوزنقهای شکل در نقشه و طرح (پلان) بررسی شده است. پایههای استفاده شده با مقطع دایرهای، مربعی و مستطیلی روی دیوارهای پاییندست سرریز نصب شد. آزمایشها در آبراههای (کانالی) با طول ۱۰ متر، عرض و ارتفاع ۲/۷۵ و ۰/۸۰ متر انجام شد. نتایج نشان داد که پایههای جداکننده جریان، افزون بر جدایش جریان پس از پایهها و ایجاد فضایی برای ارتباط هوای سطح آزاد با قسمت زیرین جریان خروجی از روی سرریز، موجب کاهش شدت نوسان تیغه آب عبوری از روی آن نیز میشود. استفاده از پایههای جداکننده تاثیر منفی بر آبگذری در سـریزکلیدپیانویی مسـتطیلی و ذوزنقـهای نـدارد و تنهـا در سرریز کلیدپیانویی مثلثی، موجب کاهش ۱۰ درصدی آبگذری سرریز شده است. عملکرد پایههای مربعی و مستطیلی بر روی آبگذری و جداشدگی جریان مشابه بود. تاثیر جداشدگی جریان در پایه مستطیلی نسبت به پایه مربعی بهتر ارزیابی میشود. همچنین تـاثیر ایـن دو پایه بر روی جداشدگی جریان مناسبتر از پایه دایرهای است.

كليدواژگان: ضريب آبگذرى، سرريزكليدپيانويى، نوسان تيغه آب، پايەھاى جداكنندە جريان، جريان آزاد.

۱- مقدمه

سرریز کلیدییانویی جدیدترین نوع از سرریز غیرخطی است. طرح اولیه این سرریز توسط لمپریر و اومان در اواخر سال ۱۹۹۰ ارائه شد. پژوهشها بر روی این سرریز پس از چند سال در ویتنام آغاز شد که در مقایسه با سرریزهای کنگرهای، نشان از برتری سرریز کلیدپیانویی میداد. نخستین پژوهش و ارزیابی بر روی سرریزکلیدپیانویی در ویتنام در سال ۲۰۰۳ در آزمایشگاه هیدرولیک دانشگاه صنعتی شهر Chi Minh با حمایت موسسه هیدروکوپ فرانسه صورت گرفت. این تحقیق بر روی فراسنجه (پارامتر) های سرریز، مانند طول، عرض، ارتفاع و طــول کلیــدهای ورودی و خروجــی انجـام شــد

(Lempérière and Ouamane, 2003). نخستين نتايج اين تحقیق در سال ۲۰۰۶ در بیست و دومین کنگره ICOLD¹ (کمیته بین المللی سدهای بزرگ) نشان داد که آبگذری این سرریز به فراسنجههای طول کل سرریز به عرض کل و نسبت بار (هد) به ارتفاع سرریز بستگی دارد. به طورکلی نسبت طول کل سرریز به عرض کل بین ۴ تـا ۷، و نسـبت بار به ارتفاع سرریز بین ۲/۲ تا ۵/۵ متغیر است و تا میزان ۱ هم در برخی موارد خاص می سد. این سرریز قابلیت احداث روی سدهای موجود و سدهای وزنی را دارد و باعث افزايش ظرفيت مخزن مي شود. افزون براين ساختاري به نسبت ساده دارد و به سادگی قابل اجراست. Blancher

¹ International Committee of Large Dams

احسانیفر و همکاران، ۱۴۰۲

ں Fig. 1 Aeration gallery in the piano key weir of: (a) Goulours dam and (b) Saint Mark dam شکل ۱ گالری هوادهی در سرریز کلیدپیانویی سد: (a)گلورز و (b)

گالری ها و عملکرد بهتر آن شد (شکل ۱).

در این نوع سرریزها، جریان آب پس از سرریز، در شرایط خاص هیدرولیکی دچار حرکت نوسانی می شود. نوسان تيغه آب اسبب لرزش سازه سرريز و توليد صداى نامطلوبي می شود، که تا چند صد متر پیرامون سرریز باعث آزار ساكنان محلى است (Casperson, 1993). Anderson (2014) با بررسی این پدیده و با توجه به شرایط و نوع سرریز دلیل آنرا به صورت زیر بیان کرد: هنگامی که لایـه مرزی به سمت پاییندست تاج سرریز گسترش پیدا می کند، سبب ناپیوستگی ناگهانی بین فشار هوای سطح آزاد و فشار زیر تیغه جریان عبوری از روی سرریز میشود. این ناپیوستگی در فشار میتواند سبب ناپایداری و نوسان تيغه آب شود. ايشان ايجاد پايههاي جداكننده جريان (Splitter) را در کاهش نوسان تیغه آب ریزشی از روی سرریز موثر دانست. (Ehsanifar et al. (2021) بـه بررسے عددی اثرگذاری پایههای جداکننده جریان بر سرریز کلیدپیانویی مستطیلی در طرح (پلان) پرداختند. نتایج

et al. (2011) نشان دادند که دبی عبوری از ایس سرریز دست کم چهار برابر سرریز خطبی است. Paxson et al. (2013) با مقایسه سرریز کلیدپیانویی با سرریز کنگرهای و سرریز دریچهدار، به بهتر بودن سرریز کلیدپیانویی، از لحاظ اقتصادی و هزینه نگهداری، اشاره کردند. Anderson and Tullis (2013) با بررسی عملکرد سرریز کنگرهای و سرریز کلیدپیانویی نشان دادند که در شرایط هيدروليكي متفاوت، سرريز كليدپيانويي قادر به عبور دبي بیشتری نسبت به سرریز کنگرهای است. Cicero and (Delisle (2014)، بەصورت آزمایشـگاهی عملکـرد سـرریز کلیدپیانویی با تاج تخت، نیمه گرد و یک چهارم گرد را بررسی کردند. نتایج ایشان نشان داد که تاثیر شکل تاج بر ظرفیت آبگذری سرریز، در بارهای آبی کم، بیشتر از بارهای آبی زیاد است. (2017) Safarzadeh and Noroozi با استفاده از مدل عددی سهبعدی، ساختار جریان بر روی سرریزهای کلیدپیانویی ذوزنقهای را بررسی و به بهبود مناسب ضریب آبگذری سرریزهای کلیدپیانویی مستطیلی و کنگرهای اشاره کردند. (Kumar et al. (2020) به صورت آزمایشـگاهی عملکـرد سـرریز کلیـدپیانویی مسـتطیلی و ذوزنقاهای را بررسی کردند و با استفاده از نتایج بدست آمده و يک الگوريتم مبتنى بر شبکه عصبى، رابطههایی برای ضریب آبگذری سرریز کلیدپیانویی ارائه دادند.

محبوس شدن هوا در زیر جریان ریزشی از روی سرریز و اثرگذاریهای منفی ناشی از آن اعم افزایش توان بالقوه حفره زایی (پتانسیل کاویتاسیون) و افزایش نوسانهای سطح جریان، سبب استفاده از گالریهای هوادهی در برخی سرریزها شد. سرریز کلیدپیانویی سد گلورز جز نخستین سرریزهایی است که مجهز به گالری هوادهی شده است (Laugier, 2007). پس از آن در سرریز سنتمارک از دو گالری هوادهی به قطر ۴۰۰ میلیمتر استفاده شد (Laugier et al., 2009).

Vermeulen et al. (2017) با بررسی گالریهای هوادهی اجرا شده در سرریزهای کلیدپیانویی سدهای سنتمارک و گلورز به ارائه رابطههای تجربی و روش جدید برای طراحی گالریهای هوادهی پرداخت که منجر به کاهش ابعاد

¹ Nappe oscillation

ایشان نشان داد که استفاده پایههای جداکننده جریان سبب ارتباط سطح هوای آزاد با لایههای زیرین جریان در پاییندست سرریز می شود و با وجود بی تاثیر بودن بر آبگذری سرریز، سبب کاهش سرعت لایههای سطحی و زیر سطحی و آشفتگی جریان در پاییندست سرریز مے شود.

با وجود پژوهشهایی که در این زمینه صورت گرفته، عملکرد هواگیری در پاییندست سرریز کلیدپیانویی و نوسان تیغه جریان پس از سرریز کمتر بررسی شده، و راهکار مناسب برای بهبود این موارد معرفی نشده است. بنابراین برای بهبود عملکرد سرریز کلیدپیانویی و ارائه راهکاری در زمینه هواگیری سرریز و کاهش نوسان جریان در پاییندست آن، در این پژوهش به بررسی تأثیر پایههای جداکننده جریان بر سرریز کلیدپیانویی با شکلهای مستطیلی، مثلثی و ذوزنقهای در طرح پرداخته شده است. همچنین ضمن بررسی کارآمدی پایههای جداکننده جریان برای برقراری ارتباط با قسمت زیرین جریان در پاییندست سرریز به بررسی تأثیر این پایههای جداکننـده بـر ضـریب آبگذری و چگونگی جریان عبوری از سرریز کلیدپیانویی یرداخته شده است.

۲- تحلیل ابعادی

شکل (۲) جریان آزاد عبوری از روی سرریزکلیدپیانویی و نشانههای هندسی آن را نشان میدهد. متغیرهای هندسی شامل عرض کلید ورودی (Wi)، عرض کلید خروجی (W_o)، عرض کل سرریز (W)، طول دیوار جانبی سرریز (B)، طول بیرونزدگی کلیدهای ورودی سرریز (Bi)، طول بیرونزدگی کلیدهای خروجی سرریز (Bo)، ضخامت دیوارههای سرریز (T_s)، طول موثر سرریز (L) (برابر با Wi+Wo+2B)، ارتفاع سرریز (P)، شمار کلیدهای سرریز (N)، شــکل سـرریز در طـرح (shw)، شـکل پایـههای جداکننده جریان (اثر هندسه پایههای جداکننده جریان) (sh_p) و شیب کف آبراهه (S) است. متغیرهای مربوط به ویژگیهای جریان و سیال نیز شامل دبی جریان ورودی (Q)، عمق جریان در بالادست سرریز (H)، بار کل جریان در بالادست سرریز $(H_r = H + \frac{v^2}{2g})$ ، سرعت جریان روی تاج

شکل ۲ طرح شمای کلی: (a) جریان آزاد در سرریز کلیدپیانویی و (b) نشانههای بعدهای هندسی سرریز کلیدییانویی

سرریز v و شـتاب ثقـل (g) هسـتند. بـر مبنـای نتـایج بررسیهای انجام شده، متغیرهای موثر بر آبگذری سـرریز کلیدییانویی نوع A در جریان آزاد را می توان به صورت رابطه (۱) نوشت:

$$f(W_{i}, W_{o}, W, B, B_{i}, B_{o}, T_{s}, L, P, N, Sh_{w}, Sh_{p}, S, Q, H_{t}, g) = 0$$
(1)

با به کارگیری روش تحلیل ابعادی و پس از ترکیبسازی، متغیرهای بدون بعد زیر به دست آمد:

$$f\left(\frac{W_{i}}{W_{o}}, \frac{W}{L}, \frac{B_{i}}{B_{o}}, \frac{T_{s}}{B}, N, Sh_{w}, Sh_{p}, S, \frac{H_{t}}{P}, \frac{Q}{L\sqrt{g}H_{t}^{3/2}}\right) = 0$$
(2)

 (C_d) در رابطه (۲) نسبت $\frac{Q}{L\sqrt{g}H^{3/2}}$ ، ضریب آبگذری سرریز است. با توجه به ثابت بودن هندسه سرریز و شیب کف آبراهــه و حــذف فراســنجههای ثابـت در ایــن یــژوهش،

متغیرهای بدون بعد مؤثر بر ضریب آبگذری بـه صـورت معادله (۳) خواهد بود:

$$C_{d} = f\left(\frac{H_{t}}{P}, Sh_{w}, Sh_{p}\right)$$
(3)

۳- تجهیزات آزمایشگاهی

آزمایشهای این پژوهش در یک آبراهه مستطیلی به عرض ۷۵ سانتیمتر، با کف فلزی، دیوارههای شیشهای نشکن و ارتفاع ۸۰ سانتیمتر در آزمایشگاه هیدرولیک گروه مهندسی آب و سازههای هیدرولیکی، دانشگاه تربیت مدرس تهران انجام شد. جریان آب از مخزن زیرزمینی به محزن آرام کننده جریان میشود و پس از عبور از بین صفحههای آرام کننده به سرریز رسیده و با عبور از روی آن در انتهای آبراهه به صورت ریزشی به مخزن زیر زمینی تخلیه میشود. این چرخه در طول آزمایشهای گوناگون در شرایط هیدرولیکی مختلف ادامه دارد. نمایی سه عدی از آبراهه آزمایشگاهی در شکل (۳) نمایش داده شده است.

Fig. 3 A view of the laboratory flume (Sangsefidi et al., 2021) (Sangsefidi et al., 2021) شکل ۳ نمایی از آبراهه آزمایشگاهی

اندازه گیری دبی به وسیله دبی سنج فراآوایی (التراسونیک) با دقت ۰/۰۱ لیتر بر ثانیه، پس از پمپ و پیش از ورود به مخزن آرام کننده، انجام شد. تمامی آزمایش ها در شرایط جریان آزاد انجام شد. اندازه گیری عمق جریان در بالادست به وسیله عمق سنج نقطه ای با دقت ۱± میلی متر روی دیواره گرفت. این عمق سنج به وسیله ریل هایی بر روی دیواره

آبراهه حرکت کرده و با استفاده از آن عمق آب در نقطههای دلخواه اندازه گیری می شود. سرریز کلید پیانویی: در این پژوهش از سه نوع سرریز کلید پیانویی نوع A با طرحهای مختلف مستطیلی، مثلثی و ذوزنقهای در طرح، که در شکل (۴) نشان داده شده، استفاده شد که ویژگی های آن ها در جدول (۱) آورده شده است.

Fig. 4 Piano key weirs used: (a) rectangular, (b) triangular and (c) trapezoidal in plan
(a) نمکل ۴ نمایی از سرریزهای کلیدپیانویی با طرح: (a) مستطیلی، (b) مثلثی و (c) ذوزنقه ای در طرح

در این جدول B_b طول جانبی سرریز بدون بیرون زدگی و α زاویهی بین دیوار جانبی سرریز با راستای جریان است.

کردن آن، آزمایشها به این شرح صورت گرفته است. پـس	
از روشن کردن پمپ و تنظیم دبی و کنترل آن بـه وسـیله	
دبی سنج فراآوایـی، و دسـتیابی جریـان دائمـی در فلـوم،	
برداشت عمـق جریـان در بـالا دسـت سـرریز بـه وسـیله	
عمقسنج انجام شد. این روند برای دبی، ای ۲۰، ۴۰، ۶۰،	
۸۰، ۱۰۰، ۱۲۰، ۱۳۰، ۱۴۰، ۱۵۰ و ۱۶۰ لیتر بـر ثانیـه و	
عمق جریان در بالادست سرریز در محدودهی ۰/۰۱۹ الـی	
۰/۱۳۹ متر و برای سه پایهی دایرهای، مربعی و مستطیلی	
شکل و برای هر سه شکل سرریز تکرار شده اسـت. در هـر	
آزمایش اثر گذاریهای پایههای تعبیـه شـده بـر روی تـاج	
سرریز، بر جداشدگی جریان نیز بررسی و ثبت شد.	

جدول ۲ ویژگیهای هندسی پایههای جداکننده جریان	
Table 2 Geometric characteristics of splitters	

Type of splitter	Length (m)	Width (m)	Diameter (m)	Height (m)	Geometric shape
Circular	-	-	0.01	0.6	
Square	0.01	0.01	-	0.6	
Rectangular	0.02	0.01	-	0.6	

۴ – نتایج و بحث

در شکل (۶) مقایسه نتایج این پژوهش با نتایج Anderson (2013) and Tullis نشان داده شده است. جدول (۳)، مقایسه بین ویژگیهای آزمایشهای این پژوهش و آزمایشهای (2013) Anderson and Tullis را نشان میدهد. با توجه به شکل (۶) مشاهده می شود که نتایج پژوهش حاضر با نتایج (2013) Anderson and Tullis همخوانی خوبی دارد.

مشاهدههای آزمایشگاهی نشان داد جریان عبوری از روی سرریز کلیدپیانویی به دو بخش جریان عبوری از تاج بالادست و پاییندست و همچنین جریان عبوری از دیوارههای جانبی تقسیم می شود. برابر شکل (۷) برای نمونه در سرریز مثلثی بدون پایههای جداکننده جریان، در دبیهای پایین (۲/۲ > $\frac{H_t}{p}$)، جریان با فاصله کم و تاحدودی چسبیده به دیوارهی سرریز از روی آن عبور

حدول ۱ ویژگیهای سرریز کلیدپیانویی مورد استفاده	
Table 1 Piano key weir configurations	

_		Values	
Parameter	Rectangular PKW	Triangular PKW	Trapezoidal PKW
N (-)	3	3	3
W (m)	0.75	0.75	0.75
Wi (m)	0.125	0.25	0.175
Wo (m)	0.125	0.00	0.075
P (m)	0.2	0.2	0.2
L (m)	3.75	3	3.45
B (m)	0.5	0.5	0.5
B _b (m)	0.25	0.25	0.25
Bi=Bo (m)	0.125	0.125	0.125
Ts (m)	0.012	0.012	0.012
α (deg)	0	14	16

پایههای جداکننده جریان: پایههای جداکننده جریان بر روی تاج سرریز و در گوشههای پاییندست کلیدهای سرریز برابر شکل (۵) تعبیه شد.

Fig. 5 View of the location of the splitter on the rectangular piano key weir **شکل ۵** نمایی از محل قرارگیری پایههای جداکننده جریان روی سرریز کلیدپیانویی مستطیلی

هندسه مقطع این پایه ها، دایره ای، مربعی و مستطیلی است. ویژگی های پایه های استفاده شده در جدول (۲) نشان داده شده است.

روش انجام آزمایشها: برای برداشت دادههای مربوط به هرکدام از سرریزها، پس از نصب سرریز در فلوم و آب بنـد

Fig. 6 Comparison of the present study with the results of Anderson and Tullis, 2013 for a rectangular piano key weir

Anderson and Tullis شكل ۶ مقايسه اين پژوهش با نتايج (2013) برای سرريز كليدييانويي مستطيلي

جدول ۳ فراسنجههای هندسی سرریز کلیدپیانویی

مستطیلی آزمایشهای (2013) Anderson and Tullis

 Table 3 Geometric parameters of rectangular piano

 key weir from Anderson and Tullis, 2013 experiments

Parameter	P	L	W	Wi = Wo
	(m)	(m)	(m)	(m)
Values	0.197	4.74	0.937	0.115
Parameter	Si = So	Bi = Bo	Ts	N
	(deg)	(m)	(m)	(-)

میکند (شکل ۷–۵). پس از آن در $4/. > \frac{H_t}{P} > 7/.. هـوا$ به زیر تیغه جریان نفوذ کرده و جریان به صورت هواگیری شده عمل میکند. با افـزایش دبـی و عمـق، در حالـت شده عمل میکند. با افـزایش دبـی و عمق، در حالـت و خفه شده عمل میکند (هوای محبوس شده در زیر جریان و خفه شده عمل میکند (هوای محبوس شده در زیر جریان در پایین دست سرریز تخلیه میشود). در این حالت افزایش عمق در پاییندست، ایجاد شده است (شکل ۷–b افزایش عمق در پاییندست، ایجاد شده است (شکل ۷–b و جریان به صورت خفـه شـده (مسـتغرق) از روی سـرریز و عبور میکند. در این شرایط نوسان تیغه آب قابل مشـاهده است (شکل ۷–b).

مکش هوای محبوس شده در زیر کلیدهای ورودی توسط جریان و ایجاد فشار منفی، افزایش توان بالقوه حفرهزایی را

c Nappe oscillation

Fig. 7 Ventilation steps of triangular piano key weir without splitter: (a) sticky, (b) ventilated, (c) transitional and (d) choking شکل ۷ مرحلههای هواگیری سرریز کلیدپیانویی مثلثی بدون پایههای جداکننده جریان: (a) چسبنده، (b) هواگیری شده، (c) انتقالی و (b) خفگی

به همراه دارد. ارتباط فضای زیرین جریان ریزشی از روی سرریز، با سطح هوای آزاد سبب کاهش این گونه مسئلهها برای سرریز میشود. مشاهدههای اولیه پس از قراردادن پایههای جداکننده بدین صورت بود که پایهها باعث جدا شدن جریان و ارتباط فضای زیرین آن با هوای آزاد میشود. در سرریز کلیدپیانویی مثلثی با پایههای

شکل (۹) مقایسه نمودار دبی- بار کل و تغییر پذیریهای ضریب آبگذری بر حسب $\frac{H_t}{R}$ در سرریز کلیدپیانویی مثلثی با یایههای جداکننده جریان و بدون پایههای جداکننده را نشان میدهد. همان طور که از شکل (a-۹) روشن است تا هنگامی که سرریز کلیدپیانویی مثلثی به صورت هواگیری شده عمل مىكند، عملكرد أن با پايههاى جداكننده و بدون پایههای جداکننده یکسان است و تفاوتی از نظر بار کل ندارند، اما هنگامی که ۰/۰۸ < H_t متر باشد، هـد کـل سرریز کلیدپیانویی مثلثی با پایههای جداکننده، تا ۱۰ درصد نسبت به حالت بدون یایه برای دبی مشخص افزایش یافته است. عمده دلیل تفاوت در بارکل، نوع هـواگیری سـرریز پـس از H < ۲/۰ اسـت. هنگـامی کـه هواگیری سرریز کلیدپیانویی مثلثی بدون پایه، به صورت ناقص انجام مىشود، وجود پايەھا باعث جداشدگى جريان و سبب هواگیری کامل سرریز می شود که این هواگیری سبب افزایش بار می شود. می توان تاثیر هواگیری در افزایش بار بالادست را به خاطر رژیم زیر بحرانی جریان دانست. با توجه شـکل (b-۹) مشهود اسـت هنگـامی کـه It < ۰/۲ است، چسبندگی تیغه آب بـه بدنـه سـرریز بـر جریان اثر می گذارد. در این حالت ضریب آبگذری در سرریز کلیدپیانویی مثلثی بیشتر است، که این مورد درحالت با پایه جداکننده جریان هم مشاهده می شود.

درخانک با پایه جداکنده جریان هم مساهده می سود. هنگامی که ۲/۵ > $\frac{H_t}{p}$ > ۲/۰ هر دو حالت سرریز با پایه و بدون پایه به صورت هواگیری شده عمل می کند، وجود پایهها اثرگذاری محسوسی در ضریب آبگذری ندارد. ولی هنگامی که دبی و بار افزایش پیدا می کند ($\frac{H}{p}$ > ۵/۲۰) وجود پایهها به هواگیری سرریز کمک کرده و موجب افزایش بار در دبی یکسان نسبت به سرریز بدون پایه شده و سبب کاهش ضریب آبگذری می شود. این وضعیت تا افزایش با در دو پس از آن هواگیری با وجود پایهها نیز به صورت کامل صورت نمی گیرد و به وضعیت انتقالی مثلثی با ایجاد پایه جداکننده جریان در حدود ۱۰ درصد کاهش پیدا می کند، اما ایجاد پایهها منجر به افزایش عملکرد هواگیری سرریز می شود. در نتیجه هواگیری به توان جداکننده جریان، مشاهده شد که با ایجاد پایهها، عملکرد چهارگانه سرریز کلیدپیانویی مثلثی در هواگیری (چسبنده، هواگیری شده، انتقالی و مستغرق) به سه عملکرد چسبنده، هواگیری شده و انتقالی تغییر یافت. در حالت ۲/۲ جالت $\frac{H_t}{R}$ ، عملکرد دوگانه چسبنده-هواگیری شده، در پایه دایرهای و مربعی رخ داد. بهطوری که در یک کلید، الگوی چسبنده و در کلیدی دیگر الگوی هواگیری شده صورت میگرفت (شکل ۸). دلیل این عملکرد عدم برقراری ارتباط با هوای آزاد است. اما در پایه مستطیلی به دلیل جداشدگی بیشتر جریان نسبت به دیگر پایهها، عملکرد هواگیری در $\frac{H_t}{R}$ به خوبی صورت می گیرد. در حالت شده الارم شده مورت کامل هواگیری شده ، $-1/7 < \frac{H_t}{R} < -1/8$ عمل می کند، این عملکرد سبب ایجاد فاصله زیاد تیغه جریان عبوری و سرریز شده و موجب هواگیری سرریز می شود که از عمده دلایل افزایش هد سرریز نسبت به سرریز بدون پایه است. در حالت $\frac{H_t}{R} > \frac{8}{3}$ ، هواگیری به صورت ناقص صورت می گیرد که سبب نوسان جریان روی سرريز مىشود.

Fig. 8 Sticky-ventilated function in triangular piano key weir with splitter: (a) circular and (b) square شکل ۸ عملکرد چسبنده- هواگیری شده در سرریز کلیدپیانویی مثلثی با پایههای جداکننده جریان: (a) دایرهای و (b)

Fig. 10 (a) discharge vs total head and (b) discharge coefficient against $\frac{H_t}{p}$ for rectangular piano key weir with and without splitter

شکل ۱۰ (a) دبی- بار کل و (b) ضریب آبگذری بر حسب ^{<u>H</u>} در سرریز کلیدپیانویی مستطیلی با و بدون پایههای جداکننده

ایجاد پایههای جداکننده جریان است (شکل ۱۰–b). مشاهدههای اولیـه در سـرریز کلیـدپیانویی ذوزنقـهای بـا پایههای جداکننده نشان داد که عملکرد هـواگیری سـرریز به سه عملکرد نیمـه چسـبنده، هـواگیری شـده و انتقـالی تغییر یافته است. بـدین صورت کـه تـا ۲/۰ > $\frac{h_t}{p}$ ، تیغـه جریان تاحدودی در نصف طول دیـوار جـانبی سـرریز، بـه صورت نیمه چسـبنده و در نصف دیگـر منتهـی بـه پایـه جداکننده، به صورت ریزشی و هواگیری شده عمل می کند (شـکل ۱۱). پـس از آن بـا افـزایش بـار و تـا ۶/۰ > $\frac{H_t}{p}$ از $\frac{H_t}{p} > 3/۰$ ، عملکـرد انتقـالی در هـواگیری شـده است و میدهد. به این صورت که با هواگیری سرریز، افزایش بار و از $\frac{H_t}{p}$ است. این مورت که با هواگیری سرریز، افزایش بار و از تـا ۶/۰ است و میدهد. به این صورت که با هواگیری سرریز، افزایش بار و اختلاف این نوسان بار، حدود یک درصـد از $\frac{H_t}{p}$ است. امـا

Fig. 9 (a) discharge vs total head and (b) discharge coefficient vs $\frac{H_t}{P}$ for triangular piano key weir with and without splitter

بالقوه حفره زایی و همچنین کاهش نوسانهای فشار در پایین دست سرریز میشود. در شـکل (۱۰) مقایسـه نمـودار دبـی- بـار کـل و تغییرپذیریهای ضریب آبگذری بـر حسب H_t، در سـرریز کلیـدپیانویی مسـتطیلی بـا پایـههای جداکننـده و بـدون پایههای جداکننده نشان داده شده است.

با توجه به شکل (۱۰-۵) مشاهده می شود که ایجاد پایههای جداکننده جریان در سرریز کلیدپیانویی موجب تغییر بار کل نشده است و این مورد، حسن ایجاد این پایهها در این شکل از سرریز کلیدپیانویی است. زیرا افزون بر ایجاد جداشدگی در جریان و ارتباط قسمت زیرین تیغه آب در پاییندست سرریز با سطح آزاد، عملکرد منفی بر آبگذری نیز ندارد. تغییرپذیریهای بسیار جزیی در ضریب آبگذری سرریز کلیدپیانویی مستطیلی با پایه نسبت به بدون پایه، به دلیل کمتر شدن طول موثر سرریز به سبب

Fig. 11 Semi-sticky - ventilated performance in
trapezoidal piano key weir at $\frac{H_t}{p} < 0.2$ شکل ۱۱ عملکرد نیمه چسبنده – هواگیری شده در سرریزشکل ۱۱ عملکرد نیمه چسبنده – مواگیری شده در
کلیدپیانویی ذوزنقهای در حالت ۲/۲ > جا

Fig. 12 (a) discharge vs total head and (b) discharge coefficient against $\frac{H_t}{p}$ for trapezoidal piano key weir with and without splitter $\frac{H_t}{p}$ حسب اركل و (b) خريب آبگذرى بر حسب (a) **17** در سرريز كليدپيانويى ذوزنقەاى با و بدون پايەھاى جداكنندە

در نتیجه افزایش ایجاد نوسان تیغه آب در سرریز میشود. به منظور بررسی عملکرد پایههای جداکننده در سرریز کلیدپیانویی ذوزنقهای شکل در طرح، مقایسه نمودار دبی-

بار کل، و تغییرپذیریهای ضریب آبگذری بر حسب <u>H</u>t در سرریز با پایه و بدون پایههای جداکننده جریان در شـکل (۱۲) نشان داد شده است.

در زمینه سرریز کلیدپیانویی ذوزنقهای با پایههای جداکننده پس از $\frac{H_t}{p} > ^{+}/^{-}$ سرریز با وجود پایهها به صورت هواگیری شده عمل می کند و افزایش اندک بار کل گواه آن است. اما پس از $\frac{H_t}{p} > ^{+}/^{-}$ به دلیل هواگیری ناقص، نوسان بار آب نیز رخ می دهد که با توجه به شکل (۲۵–۵)، اختلاف بار کل در پایههای جداکننده به دلیل هواگیری ناقص و نبود زمینه جداشدگی جریان به صورت مطلوب، است. با توجه به شکل (۲۱–۵) مشاهده می شود که در سرریز ذوزنقهای مانند سرریز مستطیلی، ایجاد پایهها افزون بر اینکه سبب جداشدگی جریان می شود تاثیری بر ضریب آبگذری سرریز ندارد. نبود تاثیر بر ضریب آبگذری به دلیل نبود افزایش بار جریان پس از قرار دادن پایهها است.

شکل (۱۳) پایههای مختلف جداکننده جریان را بـر روی سرریز کلیدپیانویی نشان میدهد.

برابر با شکل (a-۱۳) جریان آب، پایه دایرهای را دور زده و موجب کاهش سطح ارتباط هوای زیر کلیدهای ورودی (دهانه خروجی) سرریز با هوای آزاد می شود. اما این وضعیت در پایه مربعی (شکل b-۱۳) و مستطیلی (شکل c-۱۳) این چنین نیست و پایهها باعث جداشدگی بیشتر جریان آب می شوند. به طور کلی با مقایسه ی نمودارهای دبی- بار کل مشاهده می شود که در *۴*/۴ < ۳، سرریز کلیدپیانویی مستطیلی در دبی ثابت، بار کمتری نسبت به سرریز کلیدپیانویی ذوزنقهای (بهطور میانگین در حدود ۵ درصد)، و نسبت به سرریز کلیدپیانویی مثلثی بهطور میانگین در حدود ۱۵ درصد دارد. عمده دلیل آن نبود هواگیری در سرریز کلیدپیانویی مستطیلی مانند آنچه برای سرریز کلیدییانویی مثلثی و ذوزنقهای رخ میدهد، است. اما در حالت $h_{r}^{H_{t}} > 1/4$ ، سرریز کلیدییانویی ذوزنقهای در یک دبی ثابت، بار کمتری نسبت به سرریز کلیـدپیانویی مسـتطیلی در حـدود ۵ درصـد و نسـبت بـه سرریز کلیدییانویی مثلثی بهطور میانگین در حدود ۸ درصد را از خود نشان می دهد. عمده دلیل آن نسبت به

Fig. 13 Trapezoidal weir for Q = 80 L/s with splitter: (a) circular, (b) square and (c) rectangular
 شکل ۱۳ سرریز ذوزنقهای در دبی ۸۰ لیتر برثانیه با پایههای جدا کننده جریان: (a) دایرهای، (b) مربعی و (c) مستطیلی

 $\frac{Wi}{Wo}$ سرریز کلیدپیانویی مستطیلی بیشتر بودن نسبت سرریز ارزیابی می شود و دلیل بهتر بودن آن نسبت به سرریز کلیدپیانویی مثلثی، عملکرد هواگیری این سرریز است. زیرا میزان هواگیری در سرریز ذوزنقهای نسبت به میزان هواگیری در سرریز مثلثی، به دلیل کمتر بودن زاویهی بین دیوار جانبی سرریز با راستای جریان، کمتر است و تاثیر آن بر بار کل و آبگذری جریان نیز کمتر است. در زمینه مقایسه ضریب آبگذری این سه شکل سرریز (شکلهای(b-4)، (b-1) و (T-4)) در $T/T > \frac{H_t}{P}$, ضریب آبگذری در سرریز کلیدپیانویی مستطیلی و ذوزنقهای

نسبت به سرریز کلیدپیانویی مثلثی بیشتر است که این به دلیل مکش بیشتر جریان (به دلیل خلا ایجاد شده در زیـر کلیدورودی سرریز)، در این بار برای این دو سرریز است. با افزایش $\frac{H_t}{p}$ تا حـدود ۲٬۴، بـه تـدریج از اخـتلاف ضریب آبگذری سرریز مسـتطیلی و ذوزنقـهای نسـبت بـه مثلثی کاسـته میشود تـا جـایی کـه پس از $\frac{H_t}{p} > ۲/۰$ ضریب آبگـذری سـرریز کلیـدپیانویی مثلثی نسـبت بـه سرریز کلیدپیانویی ذوزنقـهای و مسـتطیلی، افـزایش پیـدا کـرده است که از عمده دلیل آن، میتوان بـه عملکـرد هـواگیری این نوع سرریز اشاره کرد.

برای مقایسه اثرگذاری هندسه پایههای جداکننده جریان، تغییرپذیریهای ضریب آبگذری در برابر $\frac{H_t}{P}$ برای هر یک از پایههای جداکننده در شکل (۱۴) آورده شده است. با توجه به شکل (۱۴) مشاهده میشود که بهطور کلی هندسه پایههای جداکننده جریان، تفاوت زیادی بر ضریب آبگذری ندارند. تفاوت اندک هندسه پایهها از $\frac{H_t}{P} > ^{1}/^{1}$ آشکار میشود، به دلیل افزایش بار و سرعت جریان، جداشدگی در پایهها کمی متفاوت میشود و این تفاوت در نوع جداشدگی جریان در پایهها است.

۵- نتیجهگیری

این پژوهش به منظور بهبود عملکرد هواگیری در پاییندست سرریزکلیدپیانویی، به بررسی اثر گذاریهای پایههای جداکننده جریان با مقطعهای مختلف دایرهای، مربعی و مستطیلی بر روی آبگذری این نوع سرریز با سه شکل مستطیلی، مثلثی و ذوزنقهای در طرح پرداختهاست. به طور کلی میتوان نتایج به دست آمده در این تحقیق را به صورت زیر خلاصه نمود:

• در حالت H_p^* سرریز کلیدپیانویی مستطیلی در دبی ثابت، حدود ۵ و ۱۵ درصد، بار کمتری نسبت به سرریزهای کلیدپیانویی ذوزنقهای و مثلثی دارد. اما در H_p^* ، سرریز کلیدپیانویی ذوزنقهای در یک دبی ثابت، بار کمتری نسبت به سرریز کلیدپیانویی مستطیلی در حدود ۵ درصد و نسبت به سرریز کلیدپیانویی مثلثی به طور میانگین در حدود ۸ درصد را از خود نشان میدهد.

Fig. 14 Discharge coefficient vs $\frac{H_t}{p}$ for different shapes of piano key weir with splitter: (a) circular, (b) square and (c) rectangular شکل ۱۴ تغییرپذیریهای ضریب آبگذری بر حسب $\frac{H_t}{p}$ برای شکلهای مختلف سرریزکلیدپیانویی با پایههای جدا کننده جریان: (a) دایرهای، (b) مربعی و (c) مستطیلی

- در حالت ۲/۲ > ^{Ht}_P ضریب آبگذری سرریزهای
 کلیدپیانویی مستطیلی و ذوزنقهای نسبت به سرریز
 کلیدپیانویی مثلثی بیشتر است.
- از برتریهای پایههای جداکننده جریان، عدم تاثیر منفی بر آبگذری در سرریزهای کلیدپیانویی مستطیلی و ذوزنقهای است.
- پایههای جداکننده جریان باعث جداشدگی جریان شده

و این جداشدگی منجر به ارتباط هوای محبوس شده زیرین جریان، با سطح آزاد در سرریز کلیدپیانویی می شود و سبب جلوگیری از تشدید نوسان تیغه آب می شود.

- پایههای جداکننده جریان در حالت $8/. > \frac{h_t}{p}$ بهترین عملکرد جداشدگی جریان را از خود نشان میدهند اما در حالت $\frac{ht}{p} > 8/.$ این عملکرد تحت تاثیر جریان زیاد آب قرار می گیرد تا جایی که با افزایش دبی، ارتباط قسمت زیرین جریان با هوای آزاد کاهش میباید و نمی توان نسبت به ارتباط کامل هوای سطح آزاد با پاییندست و دهانه خروجی سرریز کلیدپیانویی اطمینان پیدا کرد.
- از نظر شکل هندسی، پایههای مربعی و مستطیلی در آبگذری و جداشدگی، عملکرد همانندی از خود نشان دادند. اما جداشدگی جریان در پایه مستطیلی نسبت به پایه مربعی بهتر ارزیابی میشود. همچنین هندسه این دو پایه برای جداشدگی جریان مناسبتر از هندسه دایرهای است.
- در سرریز کلیدپیانویی مثلثی ایجاد پایههای جداکننده
 جریان منجر به افزایش بار بالادست سرریز نسبت به
 حالت بدون پایه در حدود ۱۰ درصد می شود.

۶- فهرست نشانهها

8	نیروی گرانش (m .s ⁻²)
Р	ارتفاع سرریز (m)
L	طول سرریز (m)
W	عرض آبراهه (m)
W _i	عرض کلیدهای ورودی (m)
W_o	عرض کلیدهای خروجی (m)
S_i	شیب صفحه شیبدار کلیدهای ورودی (deg)
S_o	شیب صفحه شیبدار کلیدهای خروجی (deg)
В	طول دیوار جانبی سرریز (m)
B_b	طول جانبی سرریز بدون بیرون زدگی (m)
B_i	طول بیرونزدگی کلیدهای ورودی سرریز (m)
B_o	طول بیرونزدگی کلیدهای خروجی سرریز (m)

(----)

1 . .

Laugier, F. (2007). Design and construction of the first Piano Key Weir spillway at Goulours dam. Int. Hydropower and Dams, 14(5), 94-101.

Laugier, F., Lochu, A., Gille, C., Leite Ribeiro, M. and Boillat, J.L. (2009). Design and construction of a labyrinth PKW spillway at Saint-Marc dam, France. Hydropower and Dams, 16(5), 100-107.

Lempérière, F. and Ouamane, A. (2003). The Piano Keys weir: a new cost-effective solution for spillways. International Journal on Hydropower and Dams, 10(5), 144-149.

Paxson, G., Tullis, B. and Hertel, D. (2013) Comparison of Piano Key Weirs with labyrinth and gated spillways: Hydraulics, cost, constructability and operations. Labyrinth and Piano Key Weirs II -PKW 2013, pp. 123–130.

Safarzadeh, A. and Noroozi, B. (2017). 3D hydrodynamics of trapezoidal piano key spillways. International Journal of Civil Engineering, 15(1), 89-101.

Sangsefidi, Y., Tavakol-Davani, H., Ghodsian, M., Mehraein, M. and Zarei, R. (2021). Hydrodynamics and free-flow characteristics of piano key weirs with different plan shapes. Water, 13(15), 2108, https://doi.org/10.3390/w13152108.

Vermeulen, J., Lassus, C. and Pinchard, T. (2017). Design of a Piano Key Weir aeration network. In: Labyrinth and piano key weirs III–PKW 2017, Erpicum, S., Laugier, F., Khanh, M.H.T. and Pfister, M. (Eds.), CRC Press, pp. 127-133.

 T_{s}

N 7

جریان (deg) دبی عبوری از سرریز (m³.s⁻¹) *Q*

 C_d ضریب آبگذری سرریز

 H
 (m) عمق جریان در بالادست سرریز

H, (m) بار کل شکار سرین در طرح

 sh_p شكل پايەھاى جداكىندە جريان

۷- منبعها

Anderson, A.A. (2014). Causes and countermeasures for nappe oscillation: An experimental approach, Master Thesis, Utah State University.

Anderson, R.M. and Tullis, B.P. (2013). Piano key weir hydraulics and labyrinth weir comparison. Journal of Irrigation and Drainage Engineering, 139(3), 246-253.

Blancher, B., Montarros, F. and Laugier, F. (2011). Hydraulic comparison between Piano Key Weirs and labyrinth spillways. In: Proc. Int. Conf. in Labyrinth and Piano Key Weirs, CRC Press, pp. 141–150.

Casperson, L.W. (1993). Fluttering Fountains, J. Sound Vib., 162(2), 251–262.

Cicero, G. and Delisle, J. (2014). Effects of the crest shape on the discharge efficiency of a type A Piano Key weir, In: Labyrinth and Piano Key Weirs II, Erpicum, S., Laugier, F., Pfister, M., Pirotton, M., Cicero, G.-M. and Schleiss, A.J. (eds.), CRCPress/Balkema, CRC Press/Balkema, pp. 41-48.

Ehsanifar, A., Abdi Chooplou, Ch. and Ghodsian, M. (2021). Numerical study of the effect of separating piers on the flow through the rectangular piano key weir. Proceeding of 20th Iranian Hydraulic Conference, Gorgan, Iran.

Kumar, M., Sihag, P., Tiwari, N. and Ranjan, S. (2020). Experimental study and modelling discharge coefficient of trapezoidal and rectangular piano key weirs. Appl Water Sci, 10, 1–9.